

Universidade de Zagreb
Faculdade de Filosofia e Letras
Departamento de Línguas Românicas
Cátedra de Língua Portuguesa

Tradução de textos dramáticos: uma seleção da coleção

Além as Estrelas são a nossa Casa de Abel Neves

Tese de mestrado

Estudante: Anamarija Kvesić

Orientadora: dr.sc. Nina Lanović

Zagreb, lipanj 2017.

Índice analítico

1. Introdução.....	3
2. Tradução de uma seleção de textos da coleção <i>Além as Estrelas são a nossa Casa</i> de Abel Neves.....	4
2.1. Vjedro i tri gospođice, narodna pripovijest.....	4
2.2. Ne pojavi se uvijek, a ponekad kada ga se najmanje očekuje.....	10
2.3. Ring the Bell Please.....	17
2.4. Narvik je tamo gdje je, a mi ovdje na ulici.....	21
2.5. Dan, meteorološki gledano.....	24
2.6. Pomalo kao egipatske pirâmide.....	28
2.7. Kratkometražna s kantom za polijevanje cvijeća.....	32
2.8. Berenikina kosa.....	33
3. Tradução de textos dramáticos.....	36
3.1. Especificidades da tradução.....	36
3.2. Teoria funcional ou Teoria de Skopos.....	38
3.3. O <i>skopos</i> na tradução dos textos literários.....	39
3.4. O <i>skopos</i> na tradução de textos dramáticos.....	40
4. Conclusão.....	44
5. Bibliografia.....	45

1. Introdução

Hoje em dia, no mundo globalizado, traduções fazem partes integrais das nossas vidas e é difícil imaginar a vida sem eles. Isso inclui a área da política e economia, mas também a área da cultura e toda a literatura, cinema, teatro e música estrangeira e diferente que conhecemos graças a tradução. Falamos das traduções livremente porque são uma coisa familiar e a ideia da tradução parece bastante simples e direta, mas após uma breve consulta à teoria da tradução, torna-se óbvio que as coisas são tudo menos simples e diretas e que, na área da tradução, há mais questões do que respostas.

Não há só uma teoria da tradução, mas várias, e elas tentam explicar o que tradução é e definir abordagens da tradução diferentes. Também, há muitos estudos teóricos que tratam de vários tipos da tradução, analisam abordagens e exemplos da tradução específicos e tudo isso para tentar definir e entender o assunto melhor e, afinal, ajudar tradutores no seu trabalho.

Quando falamos dos tipos da tradução, tradução de textos dramáticos, de que vamos falar neste trabalho, é um tipo da tradução literária na que diálogos ou monólogos são predominantes. Mas também, e o que é mais interessante, tradução de textos dramáticos é o tipo da tradução sobre que existe menos estudos teóricos do que sobre qualquer outro tipo.

O objetivo do trabalho é tentar aplicar alguns aspetos da teoria da tradução na tradução de textos dramáticos e explicar abordagens a este tipo da tradução literária. A parte prática do trabalho é tradução de texto dramático do Abel Neves, que vamos usar para exemplificar algumas ideias.

2. Tradução de uma seleção de pecas da coleção *Além as Estrelas são a nossa Casa* de Abel Neves

2.1. Vjedro i tri gospođice, narodna pripovijest

Djevojka sjedi na sklopivoj stolici. Tišina.

Ulazi druga djevojka.

Suknje su im široke i žarkih boja.

PRVA Pustit ću kosu do guzice. *Tišina* Samo zato da bih je kasnije sa zadovoljstvom mogla odrezati. *Tišina* s guštom

DRUGA Kunem ti se da te nismo zeznule. Ispalo je da si ti, mogla je biti bilo koja od nas.

PRVA Naravno. *Tišina*

DRUGA Jedu mi se keksi s džemom.

PRVA Imaš marmelade u ormaru.

DRUGA Pojela si džem?

PRVA Pa znaš da je bio pri kraju *Tišina, ulazi Treća djevojka i stavlja plastično vjedro pred Prvu*

TREĆA Mislim da je najbolje da to obavimo na brzinu, nema smisla odugovlačiti. *Tišina* Sve je to život, nećemo sada do sudnjeg dana gledati u vjedro.

PRVA Sve se ovo dogodilo jer ti uvijek moraš ostaviti kuhinjska vrata otvorena.

TREĆA Sada nam to ništa ne znači.

DRUGA Mjesec je mlad, zar ne?

PRVA Je. *Kratka tišina*

TREĆA U redu, mogu donijeti?

PRVA Ne, čekaj. *Kratka tišina* Ne znam hoću li moći, nikada nisam tako nešto učinila.

TREĆA Nismo ni mi, zato smo i izvlačile šibice... Hajde, prestani izvoditi gluposti.

PRVA Pa da, lako je tebi govoriti kada sav prljavi posao moram obaviti ja. *Kratka tišina.* Zašto nisi natočila vode u vjedro?

TREĆA Ti znaš koliko ti vode treba.

PRVA Ma baš znam! Moramo to napraviti danas?

DRUGA Ne možemo zauvijek ovako, mislim da je pravo vrijeme.

PRVA Ne mogu vjerovati da postoje ljudi kojima je učiniti ovako nešto kao dobar dan. *Kratka tišina* A da jednostavno ostavimo prirodu na miru?

TREĆA Računaj. Sedam puta sedam...

PRVA *Prekida je* Sedam puta sedam?! Kako sad to?

TREĆA Nisu sve ženke, no na kraju dođe na isto, kada se ne tjeraju one, tjerat će se druge mačke koje se muvaju ovuda. Govorim ti otprilike, zaokružiti ću: u dvije godine, ako to ne učiniš, u dvorištu ćemo imati pedeset mačaka, ne računajući one kojima će se svidjeti taj mačji hotel pa će doći i podići svoje šatore.

PRVA Sigurna si da ih je sedam?

DRUGA Nisi ih i ti prebrojala?

PRVA Je, sedam ih je... Ali ja ću ih samo ubaciti unutra, ti ćeš odnijeti vjedro van i napraviti s njima što želiš.

TREĆA Već sam iskopala rupu pod smokvom.

DRUGA Pod smokvom?! Mačka će nam čitavo vrijeme mjaukati pod drvetom.

TREĆA Tako to ide u prirodi, što bi ti sad?, i, ako ništa, sahranit ćemo životinjice na lijepo mjesto.

PRVA Sedam puta sedam... Dugo treba dok ne uginu, zar ne?

DRUGA Možda ćeš morati držati ruku pod vodom nekoliko minuta, naravno.

PRVA Cvilit će, nepodnošljivo će cviliti... a što ćemo s mačkom? Učiniti tako nešto jednoj majci...

DRUGA Zato smo i izvlačile šibice, ispalo je da si ti i nemamo više što petljati, tužno je, tako je, to je život!

PRVA Jako si praktična kada ih ne moraš ti potopiti u to vražje vjedro.

DRUGA Možda i jesam, ali što sad hoćeš od mene? Moramo riješiti priču s leglom pod kuhinjskim ormarom, a o ostalom ćemo kasnije, kada stvar bude riješena.

PRVA Već sam kupila bočicu. *Kratka tišina* Kupila sam bočicu za slučaj da mačka odbije nekog mačića... to se događa, zar ne?

TREĆA Bočicu?! Mačićima se daje razvodnjeno mlijeko, ali špricom, kakva bočica!

PRVA Tako je, šprica, rekla sam bočica, ali mislila sam šprica, kupila sam je u ljekarni.

DRUGA Možda sada svi misle da se drogiraš.

PRVA Čak mi se čini da me nisu prepoznali u ljekarni, doktorica Boavida...

TREĆA To joj je prezime od muža, jadnica...

PRVA Sjetila sam se reći u ljekarni da je šprica za hranjenje mačke.

DRUGA Rekla si?

PRVA Pa što?

DRUGA Nemaš se što opravdavati, sada će misliti da ti je to izgovor za drogu.

PRVA I ja brbljam bez veze... *Tišina*

TREĆA Hoćeš napuniti vjedro? Idem po njih.

PRVA Sjetila sam se da je Quim Zé jednom htio mačku.

DRUGA Jednom... htio je... i to je samo jedna mačka... imamo sedam, zar ne?

PRVA Barem se jedna može spasiti.

TREĆA Ne može tako, nećemo ponovno nabrajati sve koji su tko zna kada htjeli mačku, već smo razgovarale o Quim Zéu tko zna koliko puta. *Tišina* O, kvragu! A nije li on bio i vaš dečko? Što se sada čudite? *Kratka tišina*

DRUGA Nismo ništa rekle.

TREĆA Kao i obično, ništa ne govorite, ali mislite.

PRVA Staviti ću ruku u vjedro, u vodu, i jadničci će cviliti?... Ne znam hoću li moći. A da pitamo susjedu?

DRUGA Ako joj spomeneš mačke potpuno će poludjeti, jednom je gađala mačku naočalama samo zato što je legla na njezin madrac za plažu, mrzi ih, kako ne razumiješ?

TREĆA Idem po njih.

PRVA Čekaj! A društvo za zaštitu životinja?

DRUGA Još malo pa ćeš nazvati i predsjednika države.

PRVA Zašto si ponekad tako glupo banalna? *Kratka tišina* Moje je pravo da me brine to što ću upravo učiniti, ili nije?

TREĆA Već smo pričale o tome, postoji pravo na život, ali postoji i pravo na smrt, i, pazi, izašli su iz plodne vode svoje majke i ušli ravno u ovu drugu vodu, neće osjetiti veliku razliku.

PRVA Evo još jedne jako praktične! A i tko si ti da ti intuicija može reći kako se životinjice osjećaju u vodi?

TREĆA Žena sam, zar ne?

DRUGA Znaš što ja mislim? Govoriš sve ovo zato što je na tebe pao zadatak da staviš te životinjice u vjedro, da je pao na mene, vjerojatno bih i ja govorila iste te stvari. Razmišljam kao da to nećeš biti ti, ne misli ni o čemu, ili, još bolje, misli kako moramo to obaviti i gotovo, ruka ulazi u vjedro s tim stvarčicama koje ne znaju ništa o ovom svijetu ni o onom

drugom i koje će možda cviliti, ali ne osjećaju bol, to su samo genetski kodovi koji cvile, ništa drugo. Nemoj ni o čemu razmišljati, stavi ruku u vjedro i ako baš želiš razmišljati, razmišljaj o tome kako ih rješavaš tereta svijeta, to je to, ako želiš razmišljati, razmišljaj o tome.

PRVA Sedam puta ću gurati ruku u vjedro... sedam puta će cviliti... i sav taj cvilež će se pomiješati... plivaju li oni?

TREĆA Kako misliš da će plivati ako ćeš ih čvrsto držati pod vodom? Kvragu, za čas ćemo imati pedeset mačaka u dvorištu, a ti samo gledaš u vjedro.

PRVA Žao mi je, ali moram se pripremiti, nije lako.

TREĆA U redu, pripremi se. *Tišina*

PRVA Možda da damo oglas u novine...

DRUGA Molim te!...

PRVA Vidjela sam ih i u dućanima... Poklanjaju se mačke. *Kratka tišina* Morala sam baš ja biti izabrana...

TREĆA Takva je sudbina, da... Mogu ih donijeti?

PRVA Ne mogu to vani napraviti?

DRUGA Susjeda će pasti u nesvijest.

PRVA Tako je, susjedstvo... počet će me drugačije gledati.

TREĆA Ne brini, već gledaju.

PRVA Ozbiljno? Kako me gledaju?

TREĆA Što ja znam! Samo kažem. *Kratka tišina*

DRUGA Još uvijek mi se jedu keksi s džemom.

TREĆA Pa zašto ne jedeš?

DRUGA Ona ga je pojela do kraja.

TREĆA Ima pekmeza od bresaka, napravila sam neki dan.

PRVA Bilo ga je.

TREĆA A marmelada?

PRVA U ormaru je. *Tišina* Imaš pravo, da si ti na mom mjestu, ja ne bih govorila ovakve stvari. Govorila bih da mi se jedu keks s džemom, bila bih puno ležernija.

DRUGA Koliko duboku rupu si iskopala?

TREĆA Možda pola metra, bit će dovoljno.

DRUGA Imamo vapno, zar ne?

PRVA Stavit ćemo vapno?

DRUGA To su moji zadaci kada sve bude gotovo... vapno, zemlja, mačići...

PRVA Mačići... Čini mi se da niste baš tako indiferentne.

DRUGA U redu, mačići!

PRVA Ali vapno...

TREĆA To je gnojivo, nisi znala?

PRVA Zanimljivo... Sjećam se kada je majka jednom... Ne sjećate se?

TREĆA Jednom je što?

PRVA Jednom kada smo bile u sobi i čule glasno cviljenje... majka nas je čak i zaključala u sobu...

TREĆA Sjećaš se?

DRUGA Ovako na prepad baš i ne... bile smo sve tri?

PRVA Da, i bilo je ljeto...

TREĆA Sjećam se da nam je otac jednog dana rekao da je cviljenje koje smo čule bilo cviljenje kuje gospodina Narcisa kojoj su dali injekciju.

PRVA Dakle, bile smo u sobi, otac je kasnije došao do nas i rekao nam to za kuju gospodina Narcisa.

TREĆA Ali to nije bilo cviljenje kuje? *Tišina*

PRVA Moralo je pogoditi baš mene... ja ne mogu ni muhu ubiti, noćas nisam oka sklopila zbog ovog.

TREĆA Hoćeš li napokon napuniti vjedro?

PRVA Ostanite sa mnom, ne ostavljajte me samu s mačićima.

DRUGA Ona će otići po njih, ti napuni vjedro, a ja ću ih kasnije odnijeti u rupu pod smokvom. Sve će biti gotovo za deset minuta.

PRVA Deset minuta?

DRUGA Što je znam, tako nešto! Ne brini, bit ćemo s tobom.

TREĆA Ali ne garantiram ti da ću ostati ovdje i gledati kako utapaš te jadnike.

PRVA U što smo se, kvragu, pretvorile?

TREĆA Napuni vjedro i ja idem po njih.

PRVA Mačka te neće napasti?

TREĆA Trebala bi?

PRVA Majka je, zar ne?

TREĆA Ima povjerenja u mene, uvijek sam bila dobra prema njoj.

PRVA A da probamo drugi put?

DRUGA Oprosti, nećemo te prevariti, zašto nam nikada ne vjeruješ?

PRVA Ali zašto ne? Probat ćemo drugi put, možda će jedna od vas to htjeti napraviti, kako se čini, obje bi mogle učiniti to što ja nisam u stanju.

DRUGA Ne može tako, moramo izvlačiti šibice. *Tišina*

TREĆA Dosta! Ok, daj ovamo šibice. *Druga djevojka dodaje joj kutiju šibica, ona vadi tri, trga glavu s jedne šibice i vraća joj kutiju Sve smo vidjele, zar ne? Tri su šibice i jedna nema glavu. Tko tu izvuče, utopiti će mačke. I nema više rasprave. Pokazuje vrhove tri šibice skrivene u ruci i obje djevojke vade po jednu.. Šibica bez glave završi kod Prve*

PRVA U redu, očito to moram biti ja.

DRUGA Super, sve je ostalo isto.

TREĆA Dobro, idem po mačke. *Izlazi, tišina*

PRVA *Iznenada energično, glasno, ustajući i rušeći stolac.* Nema problema, ako to želite, nema problema! Idemo! Gdje su mačke?

DRUGA Polako, sad će doći.

PRVA Moram napunit vjedro, zar ne?

DRUGA Da, sad ćeš ići... pričekaj da ona dođe...

PRVA Stavim ruku u vjedro i to je to... nije to ništa strašno, zar ne? Ima puno gorih stvari, ne znam zašto toliko pričam o tome. Moje ruke su moje ruke, i prije i poslije... *Tišina, počinje govoriti normalnim glasom* To je to, tako je... toga se bojim... bojim se da moje ruke više nikada neće biti iste... *Ulazi Treća Djevojka*

TREĆA Mačka je nestala, nisam našla mačića.

DRUGA Ne mogu vjerovati! Nigdje ih nisi vidjela?

PRVA *Smijući se* Pa naravno, mačke se vole premjestiti kada to najmanje očekujemo... i majka je isto to rekla, ne sjećate se? Koliko je ono sedam puta sedam? *Svjetla se naglo gase.*

2.2. Ne pojavi se uvijek, a ponekad kada ga se najmanje očekuje

Stol s mikrofonom. Vaza s cvijećem. Čaša vode. Ulazi govornik, časnik Mornarice.

Moram reći da mi je namjera bila ubiti se. Tu sam gdje jesam i više nije važno, mislim da dobro postupaju sa mnom, uvijek me mole da to kažem. Nož na venama mi se gadio, a barbiturati u želudcu punili su mi glavu jezivim slikama mene kako se grčim na krevetu, makar je postojala mogućnost da zaspem, zaspem snom pravednika koji je bez sumnje bio moj viši cilj. Prvi i konačni izbor bilo mi je prostrijeliti si glavu. Nikakvo povlačenje između ovog i onog svijeta, što bi se moglo dogoditi da sam odlučio otrovati se, a da otrov nije bio dostatan, ustvari se to često događa, tijelo se bori duže nego što očekujemo i na kraju smrt ne dođe ili dođe kasnije, što je prava gnjavaža za nekoga tko je želi isti čas. To je bilo slučaj kod mene, pri zdravoj pameti sam, zaista jesam. Nisam bio sposoban ni ustati, iako sam sjedio u dnu kreveta, i istina je da je iza mene bilo raspelo nekog pučkog umjetnika, i telefon je zvonio no nisam se javio, naravno, kako bih se mogao javiti? Moja Dores je bila kraj mene, lica ne znam ni sam koje boje, ruke su mi se tresle i taj telefon, kako sam se mogao javiti? Bio sam u njenoj kući, krevet je bio njen, sve je bilo njeno, mogao sam reći telefon, ja ću se javiti i reći, naravno, da, ubio sam je, da, to sam bio ja, tu sam i čekam vas, neka dođe tko želi, na raspolaganju sam vam. Nisam se mogao javiti, gledao sam u nju i u ruke i sve mi se činilo iste boje, boje bjelanjka, nikada to nisam shvatio, no odmah sam poželio udaljiti se s ovog svijeta i toga se najjasnije sjećam, potrage za sredstvom i na brzinu, za sredstvom koje će me osloboditi svega i mislio sam samo na pištolj no i ima li ga ona? Sjedio sam ondje i najveća želja bila mi je da mi stvarnost stavi pištolj u ruku i da mogu opaliti bez da ikome više smetam, ali stvarnost zna raditi takve stvari, nikada nije onakva kakva želimo da bude iako se ponekad čini da jest. Dores je imala nebrojene kutije lijekova u ladici s čarapama i sve to zajedno moglo je ubiti vola, no, kao što sam već rekao, htio sam pištolj, i nisam uspijevao ustati, Dores je ležala pokraj mene, a ni on se nije pojavio. Što ustvari mogu reći? Jedan drugi put, kada sam umalo ostao bez spolovila, njeni nokti bijesno zariveni u mene, a kasnije me i ugrizla, čega se više nikada ne želim sjetiti, nije se pojavio, makar sam ga doživao! Ne pojavljuju se kada ljudi to žele, to je i više nego jasno, i jednog dana, kada to najmanje budemo očekivali, pojavit će se s tim krilima boje brašna i čut ćemo ga kao što čujemo vjetar. Skoro sam bio kastriran, a on se nije potrudio ni pokazati da je tu. Zadavio sam svoju Dores, ni sam ne znam kako, a od njega ni traga ni glasa. Da se slučajno dogodilo da sam htio razbiti

glavu, učiniti od nje mjesto udara kometa, on bi se ukazao i smijući se tko zna čemu dobacio mi pištolj, no čim bih pomislio na to stvarnost bi učinila da nestane. Kao i svi kriminalci, izdržao sam kaznu za svoja djela i sada sjedim tu pred vama. Nemam vam još mnogo toga za pričati, što se mene tiče možemo ostati na ovome. *Tišina* Najveći strah mi je da ću iznenada izgubiti pamćenje, jer izgubio sam pamćenje čim sam položio Doresinu glavu na tepih, nježno sam je položio, ne lažem. Tek su mi se kasnije ruke počele tresti i odmah sam poželio san pravednika. Ponavljam, nož i barbiturati bili su mi nezamislivi i više ne znam kada sam izgubio pamćenje jer toga se i dan danas sjećam, noža i barbiturata koje nisam htio, htio sam pištolj, onaj pištolj koji mi je Dores jednom pokazala, ali gdje je? Morao sam ustati i ruke i ona na podu i sve u boji bjelanjka, mogu vam reći da mi se sve činilo potpuno nerealno, no gdje bi mogao biti pištolj? Iza kutije šećera u smočnici? Kako god, ni sam ne znam kako sam uspio ustati, mora da sam ostavio trag u dnu kreveta i smiješno je kako sjećanje pronalazi stvari za koje ne postoji objašnjenje, barem ne za onakve kakve ih pamtimo, naprimjer, rub mojih hlača iznenada se spustio i tkanina se vukla po podu, po tepihu pokraj Doresine kose, što bi bilo da je ona i dalje disala? Ako se dobro sjećam, pamćenje sam izgubio nakon toga... da, nakon što sam otišao potražiti pištolj, na kraju je bio iza kutije, ali kutije crvenog graha, kutija je čak i pala, bila je to ustvari vrećica, pala je i rasula se po podu, bacio sam se na posao i pomeo sve to iza vrata, vrećicu i sve, bilo je i kvačica za rublje, ne znam zašto. Obišao sam oko stola i otvorio frižider, ni za što jer sam ga odmah zatvorio, ne sjećam se što je bilo u njemu, možda pivo, mlijeko, Dores je jako voljela piti mlijeko prije spavanja, to je bila njena kuća, imala je pravo imati mlijeko u frižideru. Morao sam se vratiti u sobu kako nas nitko ne bi primijetio, ustvari mene, Dores više nije bila na ovome svijetu. Raspelo je bilo rođendanski poklon, jednom, Dores je voljela rukotvorine i ja sam ponovno sjeo u dno kreveta, bilo je zvijezda, zar ne? Pištolj u ruci, ni dan danas ne znam je li bilo metaka u njemu, bacio sam ga iz ruke, samo tako... i to je zadnje čega se sjećam... *Pije vode*. Slijed događaja teško je pitanje i nećete biti spremni htjeti ga saznati, barem ja tako mislim, ili sam možda u krivu? Što vas se tiče slijed, red kojim su se stvari dogodile? Važno je da su se dogodile. Tada sam još uvijek imao nekoliko šavova na penisu, u bolnici Mornarice, bio sam časnik, ja. No pričao sam o zvijezdama, zar ne? Ne znam jesam li vam već rekao da je Dores radila pitu od svježeg sira, sjećam se, da, ostaci su bili pokraj piva u frižideru, bili su tamo, da, ali to nisu stvari koje se govore na konferenciji, moram bolje promisliti o tome što govorim, o tome što bih trebao reći. *Stanka* Sve se vraća, sve se plaća. Je li biti zadovoljstvo poslati na pašu nepravedne ljude, da kao krave prvo melankolično pasu, a kasnije krvare u klaonici? Oh, ali nije ni da dobri ljudi ne ubijaju. Oprostio sam ti, Dores, ne znam zašto sam ti oduzeo zrak koji dišeš. One noći

nakon zabave još uvijek smo gledali film o životinjama, televizija je sranje, svi to kažu, i ja kažem, gledali smo dokumentarac o mravima, podsjetio sam te na strip iz nekih starih novina o mravu koji je svaki dan gledao cvrčka i njegov uspjeh i bogatstvo i, znajući da ide u Pariz snimiti album, zamolio ga da u njegovo ime pošalje La Fontainea kvragu, i počeli smo se smijati skoro u isti glas, nas dvoje, lijeva ruka ti je bila u mojoj kosi i pitala si želim li frape, mrzim mlijeko, vrlo dobro to znaš, nije sve u seksu, ne može biti, ali ti stalno o njemu razmišljaš, ili sam to bio ja? Lijepi jednorog, rekla si, ti si to rekla, ne ja. Kada si ustala poravnao sam ti suknju, nije ti bilo drago, bilo je dobro i onako, pedalj iznad koljena, ali samo sam ti htio poravnati suknju, mislim da nisi shvatila, iz kuhinje si me još jednom pitala želim li frape i ugasio sam televizor, da je svirala neka druga glazba možda bi ti još bila ovdje, nas dvoje u ovoj sobi, Wagnerova skladba, mogao sam odmah promijeniti CD, voljela si barokne skladbe i one uvijek idu bolje s frapeima, frape od čega?, čak si pitala, od banane, mrzim i jedno i drugo. Dogodilo se to da sam bio umoran, ne mogu ni htjeti znati više, dovoljno mi je, donijela si piće u visokoj čaši i natjerala me da ga probam, nije tako loš taj frape od banane, no ne volim ga, to je gotova stvar, ja sam takav, i sjela si. Rekli su da je na krevetu bilo mrlja od tog vrazjeg frapea, jasno, da, nisu ih mogli izmisliti, popila si do kraja, no ne mogu se sjetiti da sam igdje vidio čašu, nestala je kao i pištolj iz moje ruke, sjeo sam na točno isto mjesto, gotovo se ugniježdio, i mislio sam ti staviti ogledalo pred usta no bio sam siguran, nisi više bila na ovome svijetu i htio sam te uloviti u letu, brzo, brzo i to je bilo kada se on pojavio, fantastično biće iz katekizama, i nećemo vjerovati u njega, zar ne? Zašto bi? I on, ni sam ne znam kako, istrgnuo mi je pištolj iz ruke i eto, život se hitro nastavlja, a da me nije uspio ni ispitati. *Stanka* Vratio sam se životu, ali moru nisam. Svi su morali htjeti znati zašto, zašto sam morao oduzeti život svojoj ženi. Volio sam je i to je sve. Ne sjećam se ničega nakon što sam joj položio glavu na tepih, cijeli svijet postao je iste boje, boje bjelanjka, i to bi bio idealan trenutak za opaliti no nisam imao pištolj, morao sam otići u smočnicu iza vrećice crvenog graha, taj odlazak u kuhinju i povratak u sobu, sjedanje na krevet, pogled čitavo vrijeme na pištolju, i gubitak pamćenja... *Pije vode* Ključnih trenutaka u mom životu bilo je sedam, rođenje, naravno, Dores, pridruživanje mornarici, pokušaj kastracije, Doresina smrt, želja za samoubojstvom i izlazak iz mornarice. Prije sam bio tužan, danas nisam. Često sanjam Dores... *Tišina* Na raspolaganju sam vam za pitanja, vjerujem da sam na raspolaganju. *Kratka tišina* Odgovaram, da, i, iskreno, to je kao da u noći mladog mjeseca sjediš na vrhu planine i gledaš kako se svemir širi. Postoji nešto u glazbi što je potaknulo bijes, Wagnerova skladba nije joj se sasvim svidjela i zamijenila ju je Vivaldijevom, ona s čašom frapea od banane u ruci, malo me razbjesnila. Osjetili smo nešto što si nismo mogli reći, što si nismo

htjeli reći. Početak proljeća u Vivaldijevoj glazbi nadilazi granice mog uma, mogu to potvrditi i ona to zna, moja strast uvijek je bila Simfonija mora Vaughana Williamsa i Melvilleov besmrtan kit, Dores to nikada nije htjela shvatiti. Ne znam koliko ću još moći, prije nego što sam probao frape još sam bio pri sebi ali ona je već stavila Vivaldija da svira, u današnje vrijeme glazbu možemo zamijeniti u djeliću sekunde i prisiljeni smo pratiti tu brzinu, da, kada sam probao frape, Vivaldi se već čuo. *Tišina* Na kraju će vjerojatno ispasti da frape od banane uopće nije važan u priči iako su o njemu govorili na ispitivanjima, i prije nego što sam napustio mornaricu morao sam slušati o tom frapeu, ali eto... *Tišina* Da, riječi u Simfoniji mora napisao je Walt Whitman, da, ali volim i mnoge simfonije u kojima nema riječi, nije mi jasno zašto moramo o tome razgovarati, kad smo već kod toga... najbolje bi bilo da smo uspjeli pronaći bijeloga i objasniti pucanj no iskreno ne znam hoće li to biti moguće, pokušavamo, međutim, zbog toga sam ovdje, i svi smo zajedno na ovome svijetu. *Kratka tišina* Ispričavam se, ali nisam u stanju odgovoriti na to pitanje. Već sam govorio o gubitku pamćenja, teško mi je govoriti o tome, ne znam, glumcima u kazalištu često se dogodi da zaborave tekst, izvan kazališta se čini da ljudi puno rjeđe ovako zaboravljaju, ili su rijetki oni koji znaju za tuđe gubitke pamćenja. Droga? Ne, ne radi se o drogi, za kojeg bi vraga spominjao to ovoliko da ima ikakve veze s drogom? Brzina kojom se stvari događaju u svijetu ovisi o dinamici kokaina zbog zlobnika u centrima svjetske moći, u Americi... mogu vam reći da nikada nisam probao drogu, govorim često o zaboravljanju jer sam navikao da se u kazališnim krugovima to spominje, često idem u kazalište, poznavao sam ljude koji su mi uvijek govorili o tom nepredvidivom divu koji se i tamo ne pojavljuje uvijek i ponekad kada ga se najmanje očekuje... *Kratka tišina* Ne, pokraj kreveta bio je noćni ormarić, samo jedan i nije bilo nikakve vaze, ne, na njemu je bilo raspelo, svjetiljka koja je bacala bjelkastu svjetlost i možda je u ladici u ormariću bio Doresin dnevnik, možda, nisam kopao po ormariću, istražitelji će znati je li bilo dnevnika. *Kratka tišina* Ona nije imala obitelj, nemam je ni ja. *Kratka tišina* Maloprije sam rekao nešto što bi moglo biti odgovor na vaše pitanje. Sve se vraća, sve se plaća. Hoće li biti zadovoljstvo poslati na pašu nepravedne ljude, da kao krave prvo melankolično pasu, a kasnije krvare u klaonici? Oh, ali nije ni da dobri ljudi ne ubijaju. *Stanka* To je pjesma, zar ne? To je kritika nepravednim ljudima. Izgovorio sam to kao vjetar koji udara o vrhove stijena, i, znaš, neobično je, rijetko govorim o moru, mogao sam reći kao vjetar koji udara o vrhove jarbola, mnoge godine života proveo sam na brodu za obuku mornar, sada više ne. *Kratka tišina* Zahvaljujem vam na pitanju. Kako je to bilo moguće? *Stanka* U koliko god konferencija da sudjelujem, nikada neću saznati. *Stanka* Volio sam je, već sam to rekao, zar ne? *Kratka tišina* Kuća je bila kupljena, nije imala vrt, prizemnica bez

vrta, završila je u vlasništvu banke, dvije spavaće sobe, dnevna soba, radna sobe, kuhinja, kupaonica, normalno, zidovi su bili boje bjelokosti, njoj se tako sviđalo, uvijek smo govorili da je kuća Doresina, i bila je njena, toliko njena da je na kraju završila u vlasništvu banke.

Stanka Ne, zaista se nikada nismo oženili, već sam rekao da je banka sada vlasnik kuće.

Stanka Pedofil, ja?! Ali zašto? *Kratka tišina* Imao sam susret s anđelom čuvarom, više je to razlog zašto sam ovdje nego Doresina smrt, svi na kraju umiremo, zar ne? No ovo govorim sada, daleko do onog preplavljujućeg osjećaja koji me skoro koštao ovoga svijeta, pištolj u desnoj ruci, svi neko vrijeme žele saznati ono što se ne može pokazati, strpljenje, nisam htio ubiti Dores, volio sam je i ustvari je nisam ubio. Nitko nije vjerovao. Činjenica je bila da su mi se tresle ruke ali ako sam zgrabio vrat svoje žene bilo je to zato da joj se frizura ne bi pokvarila kada je padala na tepih, njena kosa fascinirala je muškarce, situacija je ovakva, zgrabio sam je za vrat, pronašli su tragove mojih ruku, mog mirisa, što ja znam, ali ja je nisam ubio, iako svijet i vaši dokazi kažu da jesam, unatoč tome što moram reći da da, da sam ja ubojica, ja je nisam mogao ubiti, razumije li me netko? Moj odvjetnik, da, ali to mu je posao, kako znati je li mi zaista vjeruje ili samo izvršava svoju dužnost? *Kratka tišina* Shvaćam, ovo nije u skladu s duhom ove konferencije, netko tko je ubio i vidio anđela, netko tko je imao razloga ubiti i tko ipak, vidjet ćete, kaže da nije ubio. Mislim da mi se zato ukazao anđeo, ja zaista nisam ubio Dores, zašto bi se htio ubiti? Imao sam pištolj u desnoj ruci i iznenada je nestao, stvarnost mi je oduzela pištolj? Ne, anđeo. Bio sam uvjeren, uvjerio sam se tijekom godina, da ima više razloga ubrzo smrt nego je odgađati, no to je uvijek ostalo između nas, nismo dijelili s drugima naše patnje, Dores je, uostalom, bila puno rezerviranija od mene, i zbog nje nikada nismo izlazili iz kuće čak ni kako bi oprali golublji izmet s auta. Sve se pogoršalo, samo kažem, nakon posljednje zabave, žene puno lakše počnu izgarati od ljubomore od muškaraca, nemam pojma jesu li već napravili neko istraživanje na tu temu ali vjerujem da još uvijek nisu, moja glava, moja glava... htio sam nositi široku suknju, sličnu suknjama koje se nose u Minhu i zlatni nakit, i Dores mi je rekla da ću tako ispasti čudovište, da zabava neće podnijeti moju pojavu u takvoj odjeći, da bi bolje bilo uzeti sedam suknji prodavačice ribe nego pregaču na srca beračice grožđa, ljubomora, vidjelo se, ali pustio sam je neka priča, možda će pričajući puno shvatiti da to govori samo zbog ljubomore. Moram vam ovo reći, od tog trenutka pa do Vivaldija one noći bio je potreban samo jedan korak, ona s frapeom i bananom, tako je, mislim da joj nisam oprostio što nije vjerovala u mene na toj zabavi... *Kratka tišina* Ja sam taj koji je izvadio CD Wagnera, da, i stavio Vivaldija, o Bože, Vivaldijevo proljeće... Kada je šmugnula u kuhinju dobio sam volju da me naživcira do krajnjih granica, nisam je vidio, bio sam u dnevnoj sobi, prešao sam u spavaću i ponovo se

vratio u dnevnu, frape od čega? Bio sam u stanju gledati je s tom kosom od koje muškarci polude, o Bože... ali na zabavi nisam bio u stanju, čitavo vrijeme mi je govorila užasan si, pogledaj se samo, u nošnji iz Minha, koja glupa ideja, nitko ne želi provesti noć u nošnji kakva se može kupiti u dućanima u centru, dragi moj, uvijek mi je gundala na uho, htjela me uništiti, bila je ljubomorna, pogledao sam se u ogledalo, lijepo, lijepo, kao da je Garbo uskrsnula, u nošnji iz Minha, naravno, i nisam je htio više slušati, napravio sam show, plesao sam, pjevao, pio, ne znam jesam li spavao s nekim, stigao sam kući i sve je opet počelo. Čim sam odložio periku Dores je ušla u sobu. Nisam htio razgovarati, htio sam spavati... *Kratka tišina* Djeca mi se otvore, da, lakše komuniciraju sa svijetom kada razgovaraju s nekim tko ih potpuno razumije, ali kada sam krstio Dores nisam znao da će mi ona postati najbolji prijatelj. Rasla je sa mnom, imala razna imena, uvijek sam se dobro slagao s njom i kada je napokon došao dan kada mi je rekla da joj je potrebno žensko ime nisam pronašao drugo ime koje bi bilo bolje. Dores je bilo ime stare tete s kojom sa provodio mnoga popodneva predući vunu, brali smo maline i s njom sam naučio raditi marmelade, iako ih ne jedem, nema smisla jesti marmelade. Nije joj se sviđalo ime moje tete, no nisam mogao ništa učiniti, naviknula se. Kako objasniti sve ovo? *Tišina* Što se ustvari dogodilo? Zrno mi je ovdje okrnulo glavu, zato to govorim, ruka mi je bila skrenuta, vidio sam ga, bijelog, svi su bili bijeli, svi koji su ih vidjeli kažu da su bijeli, ali zašto nije došao kada sam ga najviše trebao, onaj dan kada su me skoro kastrirali, prvih dana u vojsci? Nisam morao biti isti kao oni, nikada se ne može biti isti kao netko, htio sam biti ono što jesam i imao sam već svoju Dores, pravila mi je društvo, pričala je sa mnom, smijali smo se, bilo je zabavno, tek sam kasnije otišao u Mornaricu. *Kratka tišina* Ja sam časnik, da... bio sam, napustio sam mornaricu, u to možete biti sigurni, časnik broda za obuku mornara, ponosan sam što sam bio mornar. Htjeli su me uvjeriti da Dores nikada nije postojala... *Kratka tišina* Ponekad nije postojala, istina, a ponekad je, to je prava istina. Ja sam mogao danas ne biti ovdje i tu sam, sve zbog toga što mi se on ukazao i skrenuo mi ruku, ovdje se vidi kako me metak okrnulo, čuo se pucanj, susjedi su ušli u kuću, ja sam bio sagnut iznad Doresine kose, kose od koje muškarci polude, iza je bilo raspelo i možda je njen dnevnik bio u ladici noćnog ormarića, ruke mi se nisu još tako tresle kada su me podigli s tepiha i kada je Doresino tijelo nestalo, mogao je biti samo on, anđeo je odnio moju Dores i što da ja radim, kažu da su oni po prirodi dobri, možda jesu ali da sam bio u stanju opaliti to bi bilo zato što nisam htio ostati... *Kratka tišina* Gdje si otišla, draga moja? Znaš, možda sam ja taj koji te ubio, možda imaju pravo oni koji kažu da sam sada zaista slobodan, ali nikada više nisam bio u stanju obući što želim, nikada nisam otišao na zabavu od kada si otišla, takva je moja sloboda, i napustio sam Mornaricu, ili bolje reći otpustili su me,

preživjet ću... on nije imao, nije imao pravo da mi skrene ruku, pobrašnjeni, sada sam osamljeniji, tužniji, i sjećanja odu i dođu a da ja ništa ne uspijevam napraviti, zamisli barmena kako miješa koktele, moja glava ide vamo tamo, djelići ničega, ideje, želje, priče, ljudi, i ja koji ne znam kako mjeriti dane, ne zato što to moram raditi, ne zato što sam ovdje a ne na nekom drugom mjestu i znam da sam tu i to je to što je, unatoč svemu, važno, vidiš kakvo je ovo mučenje? Željati i ne željeti, biti i ne biti.. dobro sam, dobro se osjećam, to je to... *Kreće unatrag, kratka tišina* Znam, sestro, vrijeme leti, znam... neću odugovlačiti, gospoda su bili ljubazni i poslušali me... to je to što je potrebno svijetu... ljubaznost... *Ustaje, tišina* Mogu li ponijeti cvijeće? *Tišina* Hvala vam, sestro... moj anđele... jako ste ljubazni... *Vadi cvijeće iz vaze i drži ga na prsima. Svjetlo se polako gasi dok on izlazi. Tama.*

2.3. Ring the Bell Please

Čuje se zvono. Žena čeka pokraj stolice. Muškarac dolazi prema njoj.

MUŠKARAC Dobar dan, kako vam mogu pomoći? *Kratka tišina, žena ga netremice gleda*
Na usluzi sam vam, izvolite... *Kratka tišina* Što god želite... Želite li naš katalog? Hoćete li
sjesti? *Kratka tišina, žena sjeda* U redu, idem po katalog... Želite li vidjeti najstarije
predmete?... Ovo stoljeće?... Preferirate li neko određeno razdoblje? *Muškarac odlazi i ubrzo*
se vraća s katalogom kojeg daje ženi Naravno da se u katalogu ne nalaze sve naše zbirke, no
na fotografijama su neki od najzanimljivijih predmeta i ono što je još uvijek na prodaju. Neki
od njih mogu biti označeni krugom u boji, što znači da više nisu dostupni... Kao, naprimjer,
ovaj talijanski renesansni sat... ova kineska stolica s početka devetnaestog stoljeća... Samo
izvolite, na raspolaganju sam vam... *Muškarac staje iza žene, tišina, žena se zagledava u*
neke točke oko sebe, ne obraćajući pažnju na katalog

ŽENA Išla sam se popeti na vidikovac svete Lucije... *Tišina*

MUŠKARAC Da?...

ŽENA Posebno volim vidjeti Tejo s vidikovca svete Lucije.

MUŠKARAC Ah, da?

ŽENA Osjećam da na vidikovcu svete Lucije zaista dišem pravi lisabonski zrak.

MUŠKARAC Razumijem vas... Mnogi to rade... dođu tako na vidikovac i gledaju Tejo...
drugu obalu... Grozno je što su skinuli one prekrasne azulejose¹ koji kao da su osvježavali sve
plavetnilo u pogledu s vidikovca...

ŽENA Osvježavali plavetnilo... obično se ne kaže... *Tišina*

MUŠKARAC Nećete pogledati katalog?

ŽENA Ne znam zašto bih ga trebala pogledati. Samo se penjem prema vidikovcu.

MUŠKARAC Ali ušli ste u antikvarijat... *Kratka tišina* Mora da želite vidjeti neke od naših
izložaka...

ŽENA Zaista ne znam. Ulazi li vam u radnju mnogo ljudi poput mene?

MUŠKARAC *Smijući se* Moguće je da se mnogi od naših klijenata ustvari upute na
vidikovac svete Lucije, zaista je moguće, nikada nisam pitao, turisti često pitaju za Dvorac i
onda se malo zadrže ovdje.

ŽENA I kupe nešto?

---

¹ Oslikane keramičke pločice, većinom plave i bijele boje, svojevrsan zaštitni zrak Portugala

MUŠKARAC Neki kupe, da. *Kratka tišina*

ŽENA Ali pitam vas je li normalno da vam u radnju ulaze osobe poput mene.

MUŠKARAC *Smijući se* Moram priznati da je ovo prvi put, prvi put je da se sve odgađa baš ovako. Ispričavam se ako je moje pitanje neumjesno, no posjećujete li često vidikovac svete Lucije?

ŽENA Imate li vi, naprimjer, naviku ići u kino?

MUŠKARAC Ah, gledajte, prije bih otišao na neki koncert nego na projekciju filma.

ŽENA Ali imate li naviku...

MUŠKARAC Da, relativno često idem na koncerte.

ŽENA Ja imam naviku ići na vidikovce i uvijek me privlačio vidikovac svete Lucije, jako je lijep. *Kratka tišina* Često ovdje prolazim, gledam vaš izlog i nastavljam prema gore, također, naravno, kada silazim, sjednem nakratko ondje kod katedrale... eno je, osvježava sve u nama za što ne znamo točno što je. *Smiju se* Nikada nisam vidjela ovaj natpis na vratima.

MUŠKARAC Molim?

ŽENA Ovaj natpis na vratima.

MUŠKARAC Ah, da, natpis.

ŽENA Molimo vas da pozvonite... Ring the bell please... *Tišina* Danas već gotovo svi pomalo razumiju engleski, no tko ne razumije, neće pozvoniti, samo oni koji razumiju. Pozvonimo i onda ostanemo ovdje sjediti. Ja slučajno idem na vidikovac, no tko ne ide, tko samo prolazi, pozvonit će i ostati ovdje poput mene? Uvijek imamo nešto za raditi, ne možemo biti negdje u prolazu i iznenada pozvoniti i ući u radnju. Što ćemo sada?

MUŠKARAC Ali donio sam vam katalog.

ŽENA Da, ali problem nije u katalogu, problem je u tome što netko dođe kako bi se popeo ili spustio ulicom i ring the bell please, netko pozvoni i uđe. *Tišina*

MUŠKARAC Nezadovoljni ste s nečim?

ŽENA Već sam mogla biti na vidikovcu, znate da je svjetlost iznad Alfame jako, jako promjenjiva i da se isti prizor nikada ne ponavlja. Što sam mogla vidjeti stojeći tamo ne mogu zamisliti stojeći ovdje nakon što sam pozvonila na zvono vaše radnje.

MUŠKARAC Razumijem.

ŽENA A može se dogoditi i slučaj u kojem je naša prisutnost nužna, i što onda? ring the bell please i netko pozvoni na zvono vaše radnje i neće moći u isto vrijeme biti i na mjestu gdje je njegova prisutnost prijeko potrebna. To je odgovornost, ne znam vidite li. No, bilo kako bilo. Pazite, netko tko ide u kupnju penje se ulicom natovaren vrećicama, nije sada važno što je u njima, tjestenina, povrće, šećer, bakalar, što god, i ring the bell please i ta

osoba, zato što zna nešto engleskog, uđe u vašu radnju. I malo zatim, neki student, turist, i još netko, i ubrzo se dogodi da su svi koji su pročitali ring the bell please ušli u vašu radnju, i što vi onda učinite? Organizirate zabavu? To je to? Zabavu s osobama koje su pozvonile, koje su se našle zajedno u vašoj radnji samo zato što su pozvonile? Dobro razmislite.

MUŠKARAC Ali je li moguće da ja jednom napravim ovdje zabavu kakvu vi zamišljate?

ŽENA Ja nisam zamišljala nikakvu zabavu, samo sam primijetila da su stvoreni objektivni uvjeti da se tako nešto dogodi, ulica, ljudi, zvono, ring the bell please i radnja.

MUŠKARAC Mislim da nitko ne razmišlja tako daleko, moja gospođo...

ŽENA Mogla bih sada svašta reći, dragi moj gospodine, ali neću to učiniti, dozvolite mi samo da kažem da ste vrlo privlačni. *Tišina* Ne vjerujem da je ring the bell please bezazlena rečenica.

MUŠKARAC Ma što to govorite!

ŽENA Istina je.

MUŠKARAC Kako to mislite?

ŽENA Nije vam samo tako pala na pamet, sigurna sam... Zapravo ste pretpostavili da će vam se žena poput mene zasigurno pojaviti u radnji spremna na razgovor o privlačnosti koju je osjetila prema vama. Uostalom, rečenica uopće nije vaša, to je uobičajeni izraz, cijeli svijet je koristi.

MUŠKARAC U tom slučaju ne moram osjećati odgovornost o kojoj ste malo prije govorili. Staretinar ima pravo pozivati ljude da ga posjete u njegovoj radnji...

ŽENA Ring the bell please!

MUŠKARAC Sjetio sam se, i drugi kolege imaju istu rečenicu na svojim vratima.

ŽENA Antikvarijati često koriste tu rečenicu, u tome je stvar?

MUŠKARAC Ali ušli ste svojom voljom.

ŽENA Bogu hvala, ali iako je uljudna, rečenica je zapovijed. Netko prolazi ulicom i ring the bell please. Nemojte mi to uzeti za zlo, no voljela bih voditi ljubav s vama. *Kratka tišina*

MUŠKARAC Ali... ali tako iznenada... procjenjujem da nisam spreman... tako ste mi prišli... iznenada... zvono je zazvonilo, ušli ste i malo po malo, bez da se ikako dalo naslutiti, pozvali me da vodim ljubav s vama, ispričavam se, ali nisam navikao na ovakve situacije... možda bismo se mogli malo bolje upoznati, razgovarati o temama koje volimo, da začinimo malo ovaj naš prvi susret i kasnije, da, tko zna, možda se možemo poljubiti i kasnije...

ŽENA Moja najdraža tema je vidikovac svete Lucije. Biste li voljeli razgovarati o vidikovcu svete Lucije?

MUŠKARAC Vrlo rado, da, obožavam svetu Luciju. *Pjevuši napuljsku pučku pjesmu Sveta Lucija*

ŽENA *Ustajući* Imate li neki u ured u svojoj radnji, neki malo intimniji prostor?

MUŠKARAC Zna, bojim se jedne stvari... *Kratka tišina*

ŽENA Ne možete ni izgovoriti čega? *Kratka tišina*

MUŠKARAC *Pokazujući joj rukom u nekom smjeru* Bojim se da ste vi ljubav mog života.

ŽENA *Hodajući u mrak I?*

MUŠKARAC *Prateći je* Morat ću zamijeniti natpis na vratima...

Oboje nestaju u tami. Malo kasnije čuje se kratki zvuk zvona.

2.4. Narvik je tamo gdje je, a mi ovdje na ulici

Mladić, obučen u traperice, majicu kratkih rukava i tenisice, nosi ruksak. S njim je djevojka u policijskoj uniformi.

DJEVOJKA Rekao si da ćeš me čekati, a na kraju da nisam ovdje prošla u patroli nikada te više ne bi vidjela, zar ne?

MLADIĆ Već sam ti rekao da sam ti ostavio poruku kod tvoje mame.

DJEVOJKA Ostavio si poruku kod moje mame! I misliš da je tako sve riješeno? Poruka i čao, a ja te čekam da zajedno odemo na putovanje po Europi!

MLADIĆ Kakva je to bila glupa ideja da ostaneš u policiji?

DJEVOJKA Ispada kao da nisi znao.

MLADIĆ Oprosti, nisam znao da ćeš ostati do kraja, mislio sam da je to zezancija, da ćeš ostati neko vrijeme i kidnuti, da je to bilo samo kako bi iznutra shvatila kako stvari funkcioniraju.

DJEVOJKA Moj otac je zamjenik načelnika, majka isto, a ja da idem shvatiti kako stvari funkcioniraju iznutra!

MLADIĆ Tako je, iznutra, ali izvan tvoje obitelji, gledaj, razmišljao sam o svemu, ono što nikada nisam zamišljao je da bih mogao putovati interrailom, vlakom po čitavoj Europi, s murjakinjom, oprosti, ali tako je, ti si murjakinja u punom smislu te riječi, i čak sam odustao od ideje putovanja vlakom, kao što vidiš stopirat ću, Lisabon – Narvik, kada dođem, dođem.

DJEVOJKA Nije li plan bio da idemo u Pariz?

MLADIĆ Bio je, ali ne idem u Pariz s murjakinjom! *Kratka tišina* Oprosti, bio sam malo grub, oprosti... ali tako je, tako se osjećam, mislim da se tu ništa ne može učiniti.

DJEVOJKA Ali neću putovati u Pariz u uniformi, vjeruj mi. A i da moram ići u uniformi, što onda?, nisi li ti moj dečko?

MLADIĆ Moraš pročitati poruku koju sam ostavio kod tvoje mame.

DJEVOJKA Jesi li glup ili se samo praviš? Uzela sam godišnji kako bih išla s tobom u Pariz, a ti sada ideš ne znam gdje samo zato što sam odlučila raditi sa svojim životom ono što želim? Gdje uopće ideš?

MLADIĆ Narvik.

DJEVOJKA To je u Australiji?

MLADIĆ U Norveškoj je, na sjeveru, iznad sjeverne polarnice, ponoćno sunce, kužiš?

DJEVOJKA A s kim ideš?

MLADIĆ Počelo je ispitivanje. Reći ću samo ime i broj...

DJEVOJKA Ne vjerujem da ideš sam.

MLADIĆ To je tvoj problem. Hoću li morati i puhati?

DJEVOJKA Ne budi budala! Odgovori mi.

MLADIĆ Na koje pitanje da odgovorim? Idem li sam? Sve ti piše u poruci koju sam ostavio kod tvoje mame.

DJEVOJKA Što si joj rekao?

MLADIĆ Ništa. Ostavio sam joj poruku. Uz srdačne pozdrave. Tvoja mama me mrzi, što bi ti htjela da sam joj rekao?

DJEVOJKA Ne mrzi te. Ti nju ne možeš smisliti.

MLADIĆ A zašto ja nju ne mogu smisliti? Zato što ona me mrzi.

DJEVOJKA Čekaj, nećemo izvoditi gluposti zbog moje mame, nije ni mjesto ni vrijeme...

MLADIĆ Ostavio sam poruku kod nje, ti nisi bila... mora da si bila u postaji i glačala uniformu.

DJEVOJKA Jako si duhovit. Hoću reći, da se slučajno nije dogodilo da sam prošla autom ovdje, nikada te više ne bih vidjela, mislila bih da idem s tobom vlakom u Pariz, a ti bi vražjim autostopom otišao tko zna gdje tko zna s kim!

MLADIĆ Smiri se, nisam rekao s kim idem, nisam rekao ni da idem s nekim, pročitaj poruku i gotovo, tamo ti sve piše, ali najvažnija stvar je da neću tolerirati to što si murjakinja, uvijek sam mislio da ti je to samo zezancija, nikada nisam vjerovao, što ti ustvari želiš?, kakav sam ja naivac.

DJEVOJKA Naivac! *Kratka tišina* Stopirat ćeš do tamo?

MLADIĆ Zar ne vidiš da da?

DJEVOJKA Mrzim te!

MLADIĆ Samo mi je to još falilo.

DJEVOJKA To ti je još falilo... ne! Podmukao si.

MLADIĆ I što još?

DJEVOJKA Ne vuci me za jezik.

MLADIĆ Idi, vidiš da čekam.

DJEVOJKA Kako si pun sebe... užasan si, magarac jedan, vraže!

MLADIĆ Dobro. *Diže palac kako bi zaustavio nekoga* Dok si ti pokraj mene teško da će mi neki lopov stati.

DJEVOJKA Pariz! A ja sam vjerovala glupanu koji misli samo na sebe.

MLADIĆ Oprosti, ali ja nisam ni htio ići u Pariz, išao bih samo zbog tebe, naravno da bih išao, no u međuvremenu se puno toga promijenilo u našem odnosu, za početak ti si počela cijele dane hodati okolo u uniformi, ne može tako, mislio sam da ćeš biti šefica kao i tvoji roditelja, nikada nisam mislio da ćeš htjeti okolo hodati kao Rambo.

DJEVOJKA Ma kakav Rambo, kakve su to gluposti!, to je zanimanje kao i svako drugo, potpuno je normalno, stvar je u tome da se ja tebi moram sviđati ili ne, vrlo je jednostavno, ostaješ sa mnom i idemo u Pariz ili neka te vrag nosi i neka te više nikada ne vidim!

MLADIĆ Već sam ti rekao da idem u Narvik, to je lijepo mjesto, ima lijepo ime, a i ustvari mi se čini da se tebi ne sviđaju stvari koje se meni sviđaju. Hajde, izgovaraj sa mnom... Narvik... hajde, reci... Narvik... U redu, nećeš reći, svejedno mi je.

DJEVOJKA Ideš bilo gdje kako bi se našao s drugom, zar ne? *Stanka* Dobro, sve si mi objasnio u poruci, je li tako?

MLADIĆ Tako je. *Kratka tišina*

DJEVOJKA O.K.... Hoćeš li mi poslati razglednicu?

MLADIĆ Razglednicu? Naravno, razglednica se uvijek šalje. Što me košta poslati razglednicu? *Izlazi i odmah zatim ulazi mladi policajac*

POLICAJAC Što je htio reći s tom pričom o razglednici? *Kratka tišina*

DJEVOJKA Ne znam... Što ja znam... Možda ide u Pariz, ne znam...

Mladi policajac pogleda oko sebe i zatim se zagrlje i skrivećki strastveno poljube. Tama.

2.5. Dan, meteorološki gledano

Muškarac i žena, obučeni u debelu, zimsku odjeću, držeći se rukom pod ruku, stoje jako blizu jedno drugome. Pažljivo slušaju vremensku prognozu za ljetni dan. Nakon završetka prognoze, nastane tišina.

ON Što sam ti rekla? *Kratka tišina* Ljeto. *Kratka tišina*

ONA Ništa ne smeta. Vidjet ćemo kako će drugi reagirati.

ON Što me briga za druge?

ONA Ako smo u krivu, na njihovoj zabavi bi se moglo ispostaviti da smo u pravu.

ON U krivu smo?

ONA Ljeto je, a mislili smo da je zima, zar ne?

ON Da...

ONA Nije te briga za druge?

ON Već sam ti rekao da nije.

ONA Znači ostat ćemo ovdje i čekati da se nešto dogodi?

ON Da.

ONA A da nazovemo opet informacije o vremenskoj prognozi?

ON Već mi je to palo na pamet.

ONA I?

ON To bi bio peti put. Ja neću više zvati, neugodno mi je.

ONA Kao da oni znaju tko je na telefonu.

ON Misliš da ne znaju?! Trebali bi ne prepoznati moj glas? Četiri puta za redom!

ONA Ne razgovaraš li ustvari sa snimkom?

ON To je bilo prije, usluga je sada personalizirana. Četiri puta za redom...mislit će da sam lud. Ali ja nisam lud. Proviri kroz prozor. *Žena odlazi proviriti kroz prozor. I?*

ONA Isto je.

ON Oni su ljudi, a ja se brinem da ne ispadnem lud. Pada li snijeg li ne?

ONA Pada, mećava je.

ON A stabla... izgledaju li kao na božićnim čestitkama?

ONA Naravno.

ON Naravno! Vani je mećava, a ja sam lud! Pogledaj na kalendar.

ONA Pogledaj ti, bliže si. *On izvadi kalendar iz džepa i proučava ga.*

ON Nema sumnje... Kolovoz... evo ga... Kolovoz... sva slova su tu.

ONA Mislim da bismo trebali nazvati.

ON Ti nazovi.

ONA Ja?! Telefon je na tvoje ime.

ON Već sam nazvao četiri puta. I borovi u dvorištu su prekriveni snijegom?

ONA Kako to misliš? Ako je cijela ulica prekrivena snijegom, moraju biti i borovi, zar ne?

ON Jako mi se sviđaju ti naši borovi u dvorištu. Jesi li uspjela vidjeti posudu za skupljanje smole?

ONA Nisam.

ON Vidi hoćeš li uspjati.

ONA Zašto?

ON Samo da znam.

ONA Zašto ti ne odeš vidjeti?

ON Mogu i ja ići vidjeti. *Odlazi pogledati kroz prozor* Evo posuda... snijeg na smoli, zima... ljeto...

ONA No možemo izaći, zar ne?

ON Ako kažu da je vani vruće kao što se priča onda je to nepodnošljiva vrućina, ni u hladovini nije bolje. S druge strane... tu je snijeg.

ONA Toplo smo obučeni.

ON Baš zato, nećemo podnijeti vrućinu koja bi trebala biti.

ONA Još uvijek se vidi cesta, može se hodati.

ON Da, ali asfalt se više ne vidi. Do kuda je snijeg?

ONA Do gležnja... zar ne?

ON U stanju si reći nešto točno... do gležnja.

ONA Mislim da je najbolje da nazovemo.

ON Još jednom?

ONA Ne, susjede, da im kažemo da ćemo malo zakasniti.

ON Ali samo trebamo prijeći ulicu.

ONA Baš zato, bit će čudno ako zakasnimo. Nazovi.

ON Neću više ni dotaknuti telefon.

ONA Neću ni ja, dobro znaš da mrzim telefonirati.

ON U redu, pričekat ćemo da se vrijeme počne popravljati.

ONA Danas su rekli da će dan biti takav... čini se nemoguće da se popravi.

ON Takvi su, što bi ti htjela.

ONA Stvar je u tome da se ništa tu ne može napraviti, kada oni kažu da će dan biti takav, takav će i biti, što god mi rekli ili napravili.

ON Što da se radi? Nismo mi izmislili dane. Zanimljivo je to što bih rado prošetao prije nego što uđemo kod susjeda.

ONA Gdje bi išao?

ON Idem samo vidjeti posude za skupljanje smole.

ONA Oni žive točno preko puta, treba smo preći ulicu. Zamisli da su daleko, da susjedi žive pokraj crkve. Što bismo onda napravili?

ON Morali bismo nazvati i reći da ne možemo doći.

ONA Vidi ti to. Dobro je da živimo nasuprot njih.

ON A čak i ovako se vidi problem koji imamo. *Kratka tišina* Ima stvari... Ljeto! Nisu dovoljni problemi s kanalizacijom, pojavilo se i to da govore da je ljeto.

ONA Nazovi, hajde, može biti da više nije ljeto.

ON Može biti da više nije ljeto! Svašta! Smiješna si!

ONA Ne mora biti ljeto čitavo vrijeme.

ON Kada kažu, ne kažu slučajno, nikada nije slučajno.

ONA A da nazovemo susjede i kažemo im da oni dođu kod nas? Imamo čaja i keksa. *Tišina. On razmišlja.*

ON Nije loša ideja. Hoćeš li nazvati?

ONA Zašto moram ja?

ON Grozno! Ti se jako dobro slažeš s njima. Znaš dobro da ih ja danas nisam mislio ni posjetiti. *Kao da osluškuje* Jesu li ovo ptice?

ONA Da.

ON Koje ptice?

ONA Lastavice, zar ne? Lastavice cvrkuću.

ON Ma kakve lastavice? Koliko je sati? Lastavice se ovdje obično pojavljuju samo u sumrak. *Odlazi pogledati kroz prozor* Sranje. I dalje pada snijeg, ovo nije normalno.

ONA Još nije podne.

ON Odlično. Nedjelja je, još nije podne, a nas dvoje čekamo da više ne bude ljeto.

ONA Nazovi?

ON Koga?

ONA Informacije o vremenskoj prognozi.

ON Zašto inzistiraš?

ONA Zato što znam da ćeš nazvati ako inzistiram.

ON Kako možeš biti sigurna?

ONA Takav si, uvijek si bio takav. *Zagrli ga*

ON Nastavit će govoriti da je ljeto makar nije, dobro znaš da su takvi.

ONA Ako bude tako, hoćemo li izaći ili ne?

ON Pusti telefoniranje, sad ćemo vidjeti. *Uzme mobitel iz džepa i utipka broj. Čuje se ista snimka kao na početku. Što sam ti rekao? Kratka tišina Ljeto. Gase se svjetla.*

2.6. Pomalo kao egipatske piramide

Noćni ormarić ispred hladnjaka, mikrofon na ormariću, stolica. Ulazi čovjek s papirima u ruci, otvara vrata hladnjaka i ostavlja ih otvorena te otvoreni hladnjak osvjetljava scenu. Uzima jabuku i sjeda kako bi je pojeo, zadržavajući se nekoliko trenutaka ustima iznad mikrofona. Isprobava mikrofon čitajući dijelove teksta na papirima i njegov glas pojačan se čuje u dvorani. Malo kasnije započinje čitati.

Moja Mariana... *Kratka tišina* Mariana... *Kratka tišina* Draga... sranje... *Kratka tišina* Draga Mariana, odlučio sam... *Kratka tišina* Ljubavi... *Kratka tišina* Mariana ljubavi moja, odlučio sam da je današnji dan posljednji koji sam proveo pred ovim hladnjakom, umorio sam se, znaš to, godine i godine umaraju. Poljubi svoju mamu za mene, cmokni je, uvijek sam je tako ljubio vikendom, u posljednje vrijeme sam zaboravljao, nemoj i ti zaboraviti, jako mi je draga tvoja mama, razumije me bolje nego ti, kupi joj ljiljane u moje ime, može?, uvijek ih je voljela, ostavljam ti kuću, radi što hoćeš, ne mogu više izdržati ispred ovog hladnjaka, razumiješ, ovo što ti sada govorim čitam, sve sam zapisao, nema improvizacije, neću ništa pogriješiti, a tebi će ostati snimka, moj glas je zanimljiviji od riječi na papiru, i uvijek si možeš pustiti snimku usporeno ili ubrzano, možeš se zabavljati s mojim glasom, možeš se bolje zabavljati nego s riječima napisanim na papiru, barem ja tako mislim. Iskreno se nadam da je tvoje izlaganje na kongresu dobro prošlo... znaš što ja mislim? Da je sve što se dogodilo pred ovim hladnjakom moglo biti nešto drugo... pomalo kao egipatske piramide... jednog dana stali smo pred piramide i shvatili da bi svijet kada se vratimo mogao biti neki drugi... i prilično je zagonetno to što nam piramide imaju za reći... prije, za vrijeme i poslije njih, uvijek svijet poput rijeke, a mi u barci sudbine. Zašto, kvragu, moram spominjati piramide kada govorimo o frižideru. Neću te više gnjaviti. *Tišina. Ustaje. Zbogom. Tekst u nastavku izgovara muški glas na snimci i glas je isti kao i do sada. Vadi stvari iz hladnjaka i stavlja ih na stol, ne uvijek redom kojim su izgovorene* Tri limenke piva, dva bezalkoholna piva, rajčice, mrkve, limuni, sir s češnjakom i začinima, jaja, paprika, šljive, naranče, staklenka kompota od sicilijanskih šljiva, šalša, jabuke, tikvica, metvica, zelene renklode, jogurti, endivija, maslac, bijelo vino, šunka, sir za ribanje. *Muškarac izlazi i ostavlja hladnjak otvoren i ispražnjen.* Ne znam kako bih te mogao nastaviti voljeti, Mariana, ne znam. Kada bismo se barem mogli ponovno osjećati točno onako kao kada smo se vjenčali... *Tišina. Ulazi Mariana s buketom ljiljana u rukama i vukući kovčeg na kotačiće, odjevena u odijelo i cipele s visokom*

potpeticom. Odlaze ljiljane na hladnjak. Čuje se njen glas na snimci i s vremena na vrijeme ona ponovi što se čuje na snimci dok, jednu po jednu, vraća u hladnjak stvari odložene na stol. Jako si mi drag, no ako je to to što želiš, zašto ne?, makar mi je već pomalo preko glave uvijek raditi ono što ti želiš, no ovo je sada zauvijek, pa mi je čak nekako i gušt. Kratka tišina Obavještavam te da ću provesti neko vrijeme u inozemstvu i promijenit ću bravu, tako je sigurnije za sve. Tišina. Na snimci se čuje kratak plač. Ne obaziri se na ovo, opet me muče alergije... i malo sam se prehladila na plaži... prije nego što sam otišla u onu vražju kongresnu dvoranu, otišla sam na plažu, da, u Portinhu, moje izlaganje je bilo tek popodne i u pola jutra sam se izgubila od tamo... čini se da nema nikakve svrhe da sada razmišljam o nama, o svemu što smo tek trebali napraviti, ne znam točno što, no to se nikada ne zna, zar ne?, postala sam svjesna koliko mi fališ... ali sada nije važno, promijenit ću bravu i gotovo... ne želim da kao i uvijek ponovno udeš, razumiješ? Kratka tišina Nikada više neću raditi ono što ti želiš i samo zbog toga imam osjećaj da lakše dišem... unatoč svemu... unatoč tome što te volim, no ti ne shvaćaš, ne želiš shvatiti... ili bolje rečeno, ne možeš shvatiti jer me ustvari ne voliš... i to je to, jednostavno je, prejednostavno... problem je odriješiti onog drugog okova i to ovoga puta zauvijek, zar ne, ljubavi?, zauvijek, u redu? bit će za stalno i zauvijek ćemo ostaviti te vražje suze, može? Kratka tišina Stvari... malo ćemo pričekati... bolje je da pokupiš svoje stvari ovdje naprijed, kao i onaj put, može? Malo ćemo pričekati, tako je bolje... moramo biti pragmatični kada je kraj... to je kao svijeća koja se gasi, i to je to... Kratka tišina Iz hladnjaka i dalje curi voda... rekao si da ćeš ga dati popraviti, ali nema veze sada, zar ne? Ja ću to srediti, ima jedan majstor koji je došao jednom kod moje mame, razgovarat ću s njim, treba samo razgovarati s njim i sve se riješi... ti si uvijek govorio da ćeš to srediti, ali svejedno je sada, osim toga nemam dojam da znaš popravljati hladnjake... nemoj sada reći da ćeš doći poslije kući i popraviti ga, sada kao da je već popravljen, u redu? Jesmo se dogovorili? Tišina Teško je reći zbogom... to treba znati... a ja ne znam znam li to... ne želim biti tužna, to znam. Tišina. Zatvara hladnjak, uzima ljiljane i odlazi. Ulazi muškarac.

ON Mogli bismo otići na večeru... sada, što misliš?

MARIANA Ništa ne mislim, molim te...

ON Gdje ćeš s tim ljiljanima?

MARIANA Nisi li me zamolio da ih odnesem svojoj mami?

ON To je bilo davno... Mariana. *Tišina* Popravila si hladnjak? *Ona kimne glavom* Došao je majstor? *Ona kimne glavom* Ja sam ga mogao popraviti, znaš to, ne znam zašto si pozvala tamo nekog tipa za kojeg čovjek ne zna je li stručnjak ili ne. Je li ga dobro popravio? *Ona*

kimne glavom Oprosti što te toliko ispitujem, no ovako te iznenada sresti s ljljanima u metrou... i još mi kažeš da ih ideš odnijeti svojoj mami jer sam te ja zamolio da napraviš to za mene... u redu, ali zamolio sam te to ima već mjesec dana, Mariana, ne razumijem...

MARIANA Zaboravila sam, u redu? *On se nasmije*

ON Kako se zove?

MARIANA Tko?

ON Majstor koji je popravio hladnjak.

MARIANA Tko zna.

ON Moraš znati, zar ne? Tip ti je ušao u kuću kako bi popravio pokvareni kućanski aparat i ima ime, ne? I živine imaju ime. Nije ti potpisao račun ili nešto?

MARIANA Molim te...

ON Je li bilo skupo?

MARIANA Ne baš.

ON Ne baš! Ti tipovi deru svakoga, a ti... nije baš! Oprosti Mariana, ali ne razumijem te.

MARIANA U redu... izaći ću iz metroa... Promijenila sam ime na računima.

ON Već? To je bilo brzo. Struja, voda, telefon... sve?

MARIANA Sve.

ON Ipak se vidi da me voliš. Čovjek vjeruje što mu kažu i na kraju će ispasti da su sve to bile gluposti... Oprosti, nisam očekivao da ću te sresti, a još i ne želiš reći...

MARIANA Što ne želim reći?

ON Više puta sam te zvao, ostavljao sam ti poruke, a ti ništa, nisi niti jednom nazvala da pozdraviš, da kažeš jesi li dobro.

MARIANA Dobro sam, naravno da sam dobro.

ON Dobro si, a svejedno ti je kako sam ja, zar ne? Oprosti, nisam očekivao da ću te sresti.

Kratka tišina

MARIANA Ali što to ne želim reći?

ON Zaboravi. Imaš pravo... budala sam.

MARIANA Ja nisam ništa rekla. Ali što ti to ne želim reći, reci, žurim se, imam naručene pacijente.

ON U žurbi kao i obično, naravno... pusti.

MARIANA Neću ništa pustiti, želim znati koju to veliku stvar ne želim reći.

ON Dobro ti znaš Mariana, ali zaboravi... odi svom životu, svojim pacijentima, drago mi je vidjeti kako si im uvijek na raspolaganju. *Kratka tišina* Oprosti...

MARIANA Što to ne želim reći?...

ON Zaboravi, kvragu! Već sam ti rekao, zaboravi!

MARIANA Sad ćeš mi reći.

ON Već vidim da zaista želiš napraviti budalu od mene, zar ne?

MARIANA Nije mi jasno zašto. *Kratka tišina*

ON Odnijet ćeš ljljane svojom mami i kasnije ideš u ordinaciju?

MARIANA Prvo idem u ordinaciju. Ali što te to briga?

ON Ništa... samo sam pitao.

MARIANA Želim da mi kažeš što to ne želim reći.

ON Zaboravi, ne isplati se govoriti, neću ti reći, zašto da ti kažem? Reći ću što ti ne želiš reći, to želiš da ti kažem?

MARIANA Isti kukavičluk kao i uvijek.

ON Ah, ja sam kao kukavica!

MARIANA Reci!

ON Ali što da kažem?

MARIANA Što želiš da ja kažem.

ON Ako ja kažem, što ćeš ti reći? Radiš li budalu od mene Mariana?

MARIANA Oprosti, ali rekao si „oprosti, nisam očekivao da ću te sresti, a još i ne želiš reći...“ Što to ja ne želim reći? Moraš mi reći!

ON Njegovo ime, eto.

MARIANA Njegovo ime?!

ON Zaboravi, već sam ti rekao da zaboraviš.

MARIANA Njegovo ime?!

ON Tip od hladnjaka. *Tišina*. Imaš li kakvih problema s autom?

MARIANA Kočnice.

ON Čuješ?

MARIANA Što?

ON Slušaj. *U daljini se čuje tango*. Ljudi glasno govore... „Adios Mi Argentina“... ne čuješ? *Tišina* Uvijek smo plesali taj tango... *Kratka tišina*. *On je zagrlj i ona mu dozvoli*. *Plešu tango „Adios Mi Argentina“ uz glas Carlosa Marca*. Uvijek su nas u životu pratile sretne slučajnosti... ovaj tango svirao nam je na vjenčanju... i sada, ovdje, u metrou...

Do kraja tanga se zamračuje. Izlaze plešući. Vrata hladnjaka se otvaraju i hladnjak osvjetljava scenu. Odmah se začuje prolazak vlaka. Tama.

2.7. Kratkometražna s kantom za polijevanje cvijeća

Glumac u ruci drži kantu za polijevanje cvijeća. Gleda oko sebe.

Vidimo drveni prozor, onaj kojem se samo donji dio otvara i pomiče prema gore. Prozor je otvoren, nema vjetra na kojem bi podrhtavale zavjese ili nema zavjesa koje bi podrhtavale na vjetru, kako god. U kući blizu prozora je muškarac i prvo što vidimo nije ni muškarac ni prozor nego nebo iznad kuće, raznobojno, šareno nebo. Vidimo tog muškarca naslonjenog na taj prozor kako gleda polje pod šarenim nebom koje mi još ne vidimo... Čovjek zauzima tri četvrtine kadra i kaže Bože moj kako ću ja to napraviti? i nastavi gledati prema van. U idućem kadru naš muškarac strpljivo zaljeva zemlju i dogodi se zoom out, kadar se otvara i vidi se beskrajno suho polje pšenice, raži, čega god... polje, beskrajno suho polje i on ga polijeva, polijeva zemlju pedalj po pedalj. Zatim dolazi odjavna špica. *Glumac izlazi.*

2.8. Berenikina kosa

Buket cvijeća razbacan po podu i u blizini telefon. Teleskop uperen u nebo. Žena, čiji se kostim sastoji od dijelova iz različitih razdoblja i stilova, čeka, stojeće, nasred scene. Nosi ručni kofer. Telefon zazvoni, no ona ne pokazuje interes.

ON *U offu* Ako postoji nešto što ne podnosim, onda je to kada telefon zazvoni dok pišam. Možeš se javiti? *Ona odmahne glavom. Malo kasnije ulazi on i javlja se na telefon. Njegov kostim sličnog je opisa kao njezin. Halo? Kratka tišina* Prekinuo je. *Kratka tišina, odlaze telefon.* Tko je to mogao biti? Sranje, kako me to živcira. Ne odustaju, ne odustaju i kada se čovjek potruži javiti, prekinu. *Kratka tišina* Stvarno me, kvragu, živcira. Tko je mogao biti? Eto, sad više neću moći biti dobro. Mogla si se javiti. *Ona slegne ramenima* Naravno da si mogla.

BERENIKA Ne poznajem te dobro. Ne znam se javljati na telefon u kućama ljudi koje ne poznajem dobro.

ON Loše me poznaješ, to želiš reći?

BERENIKA Upoznala sam te prije pola sata u Texas Baru, ne znam baš znači li to poznavati te dobro.

ON To znači poznavati me tako-tako. Hajde, skini se.

BERENIKA Moram u kupaonicu.

ON Na dnu hodnika desno... i požuri, kvragu. *Ona izađe. On zafučka.* Kada sam bio momak čitave dane sam fućkao. Jedan dan mi je čak i policija došla kući opomenuti me jer me ljudi na ulici nisu više mogli slušati. *Nastavi fućkati.* I, to je to za danas? Jebi se! *Kratka tišina, smijući se* Kad smo već kod toga, jesi li znala da je Mozart psovao kao kočijaš? *Tišina* I on je genije, ne smiješ to zaboraviti. Ja, recimo, imam svoje dane. Danas sam već shvatio da je sve otišlo kvragu. Ili možda nije, moram se usredotočiti. *Glasnije* Pazi s tim vražjim bideom, prska na sve strane, van... po podu! *Tiše* Ej, koncentriraj se, bez gluposti, lijepo se izražavaj, opća kultura. *Zafučka. Čuje se udarac vrata. On odmah pogleda prema van* Ma gdje to ona misli da ide? *Izlazi, trčeći. Ponovno se čuje zvuk zatvaranja vrata i oboje ulaze.* Uvijek ovako zavedeš čovjeka pa klisneš? *Tišina*

BERENIKA Nisam ja nikoga zavela. I nisam baš sigurna da mi se sviđa kako razgovaraš sa mnom. *Tišina. On je poljubi u vrat. Ona ostane ravnodušna.* Ne vidim krevet.

ON Ne, nemam ga. Ja sam drugačiji tip. Radim što hoću, kada hoću i s kim hoću. Sa stvarima je isto. Nikada nisam imao potrebu za krevetom.

BERENIKA A gdje spavaš?

ON Jako pametno pitanje... na podu, gdje bi ti da spavam? Čovjek kada spava zaboravi gdje je, a ja, ako mi se spava, spavam, gdje god. A tu su i ona naklapanja o zdravlju, da je dobro za kralježnicu i to. *Kratka tišina* Ali dogovorili smo se da ćeš se skinuti, samo to. Za to nije potreban krevet, ili je?

BERENIKA Ma stvar je u tome što ja...

ON Ti, što?

BERENIKA Nemam donje rublje. *Kratka tišina*

ON Išla si se osvježiti u kupaonicu? *Ona kimne glavom.* Daj mi kofer. *Da mu kofer, on iz njega izvadi grudnjak i gaćice i pomiriše ih.* Mogu zadržati ovo? *Ona kimne glavom.* Imaš druge? *Berenika odmahne glavom.* *On stavi rublje na teleskop.* Znaš li da postoji zvijezde s tvojim imenom? Berenika... Berenikina kosa...egipatska kraljica koja je božicama žrtvovala svoju kosu jer su joj zaštitile muža u ratu... a one su kosu stavile na nebo. *Poljubi joj kosu i trenutak kasnije nađe se s perikom među zubima.* *Tišina.* Mogla si me upozoriti.

BERENIKA Odmah sam znala da ćeš mi zagristi kosu. Oprosti... bez toga kao da ne mogu disati, ne mogu objasniti. To mi je od mame, i ona je takva... počnem se tresti i sve.

ON O.K., neću ti dirati kosu. *Da joj periku i ona je namjesti.* *Tišina.* *On je netremice gleda.* Izgubio sam volju. *Odlazi do teleskopa i stavlja rublje u kofer.* Ne znam što bih trebao raditi ako ti ne smijem dirati kosu. Htio sam ti pričati o Bereniki s neba, a završio sam s tvojom perikom među zubima... zamisli da si na mom mjestu Berenika. Ne mogu voljeti ako ne mogu dirati kosu onoga koga mislim da volim. *Stanka* Ispričat ću ti jednu priču. Bio sam momak i išao sam na judo. No ustvari mi se sviđala odjeća, kimono. *Tišina*

BERENIKA Već je gotova?

ON Da, moje priče traju koliko je potrebno za upaliti šibicu, oprosti.

BERENIKA Stalno se ispričavamo jedni drugima, to je glupo. Ima ljudi koji se cijeli život samo ispričavaju.

ON Moramo se naviknuti na neke stvari. Ljubav mog života, naprimjer. Zaljubio sam se u nju i ona u mene, umrli bismo jedno za drugo, dogodilo se upravo to, tu je sjedila sa mnom, usred ovog cvijeća... Imala je lijepu kosu koja se zaplitala i rasplitala uz zvuke Debussyja. Jedno jutro bili smo u krevetu, ona je ustala i rekla, napraviti ću čaj, želiš? *Stanka* Sve do danas. Kako sam volio tu kosu. *Pokazujući cvijeće na podu* Cvijeće je još uvijek na istom mjestu.

BERENIKA Kada se to dogodilo?

ON Jutros. *Tišina* Oprosti. *Tišina*. Zazvoni telefon. *Berenika ga poljubi u uho i pripremi se za odlazak*. Možemo popiti čaj. *Ona se nasmije*. Oprosti, ali zaljubio sam se u tvoju periku. *Ona se nasmije i ode. On je gleda kako odlazi. Čuje se udarac vrata. On se javi na telefon. Jesam? Kratka tišina. Odlaze slušalicu telefona. Sranje. Tama.*

3. Tradução de textos dramáticos

Nesta parte do trabalho vamos aplicar alguns aspetos da teoria da tradução na tradução de textos dramáticos e explicar abordagens a este tipo da tradução literária. Vamos dar informações sobre tradução em geral e teoria funcional ou Teoria de Skopos e depois aplicar Teoria de Skopos no tipo da tradução específica – tradução de textos dramáticos.

3.1. Especificidades da tradução

Quando estudamos tradução em geral, duas questões mais óbvias e importantes são o que tradução é e como fazer a tradução boa e problemas começam imediatamente.

É impossível dar só uma definição da tradução porque várias teorias da tradução veem tradução diferente, durante os anos a conceção da tradução mudou e também várias culturas percebem tradução diferente.

Tradução é uma noção abstrata e Nataša Pavlović (2005: 580-582) escreve sobre metáforas que são usadas com frequência para tentar explicar e definir tradução. As metáforas mais populares e mais usadas são a metáfora do transporte – a tradução é o transporte do significado e informações entre línguas e o tradutor alguém que transporta o significado e informações, a metáfora da mala – o texto é a mala com dado significado e o tradutor alguém que desempacota a mala, ou texto de partida, e depois empacota o significado e informações no texto de partida da tradução, ou texto de chegada, e também a metáfora da reconstrução em que tradutor reconstrói o texto novo, tradução, usando o material, informações e significado, do texto de partida.

Essas metáforas e outras semelhantes podem nos ajudar a construir uma ideia da tradução, entender o conceito melhor e explicá-lo, elas são também usadas pelos especialistas para falar sobre traduções, mas não podemos considera-las definições científicas e claras.

A questão da má ou boa tradução é bastante complicada também. Se não falamos das interpretações erradas ou erros na gramática ou ortografia, na verdade não podemos falar sobre tradução boa ou má. Há alguns tipos da tradução em que as coisas são mais simples, por

exemplo tradução dos textos que pertencem ao estilo administrativo, que têm formas fixas em cada língua normalmente usadas e nos textos de partida e chegada formas correspondentes são usadas. Mas, na maioria dos outros textos, e especialmente nos textos literários, a situação nunca é “preta ou branca”. Para quase cada palavra e cada frase há mais soluções possíveis e só podemos dizer que, na certa situação e no certo contexto, uma solução é mais ou menos adequada do que outra. Por isso, questões como o que é uma “boa” tradução é como fazer uma tradução “boa”, simplesmente não têm a resposta uniforme. Mas, apesar de tudo isso, milhões das traduções são produzidas e usadas cada dia e em todo o mundo, e a vida, na verdade, não pode ser imaginada sem elas.

Quando resolvemos dificuldades com a língua – significado das palavras e construções gramaticais – a tradução é, como explica Christiane Nord (2001: 27), um processo de tomar a decisão. A tarefa do tradutor é analisar todas as soluções possíveis para uma frase ou palavra problemática e decidir qual é, na opinião dele ou dela, a solução mais adequada na certa situação. Línguas segmentam realidade da maneira diferente e isso tem influência na nossa percepção do mundo, que significa que falantes das línguas diferentes veem o mundo diferente. A tarefa do tradutor é interpretar a perspectiva do falante numa língua (a língua do texto de partida), determinar todos os componentes do significado e transformá-la na perspectiva característica do falante da outra língua (a língua do texto de chegada) sem perder quaisquer componentes do significado. Isso é a situação ideal, mas na realidade, por causa das diferenças entre línguas e culturas, alguns componentes do significado são frequentemente perdidos.

3.2. Teoria funcional ou Teoria de Skopos

Teorias da tradução tradicionais foram baseadas na equivalência e davam muita atenção ao texto de partida. Para teorias da tradução tradicionais, a equivalência é relação entre texto de partida e texto de chegada no nível linguístico e elas buscam equivalência entre os dois textos no nível do texto. O objetivo do processo da tradução foi alcançar equivalência entre o texto de partida e texto de chegada no nível do texto porque, sem esse tipo de equivalência, o texto de chegada não é considerado tradução.

Ao longo do tempo, o foco passou de equivalência e texto de partida, para função do texto e texto e cultura de chegada. A teoria da tradução mais recente e hoje mais reconhecida é teoria funcional ou Teoria de Skopos, principalmente advogada por Katharina Reiss e Hans J. Vermeer na obra *Grundlegung einer allgemeine Translationstheorie* ('Fundamentos para uma teoria geral da tradução') em 1984.

Teoria de Skopos concentra-se no propósito da tradução e na função dos textos de partida e chegada, não na equivalência entre texto de partida e texto de chegada.

Como Jeremy Munday (2003) escreve, o *skopos*, ou propósito da tradução, determina métodos e estratégias usadas pelo tradutor para produzir a tradução que funciona na certa situação e na língua e cultura de chegada. A partir da perspectiva da Teoria de Skopos, por que o texto é traduzido e a função da tradução na cultura de chegada são informações cruciais para tradutores quando eles devem tomar a decisão em relação a palavra, situação ou frase problemática. Também não há traduções ou soluções "boas" ou "más", mas traduções ou soluções que são mais ou menos adequadas em relação a propósito da tradução e função do texto na língua e cultura de chegada.

Tradutores recebem informações sobre o propósito, ou o *skopos*, da tradução e as informações são por que o texto é traduzido, leitores pretendidos, onde e quando o texto vai ser publicado e semelhantes. Na situação em que tradutores não têm essas informações, eles podem deduzi-las na base do texto de partida, por exemplo o tipo do texto ou assunto, e na base da sua experiência.

3.3. O *skopos* na tradução dos textos literários

Na maioria dos casos quando falamos da tradução dos textos literários o *skopos* e leitores pretendidos não são determinados – eles são todos que pertencem a cultura da chegada. Os textos literários são escritos e traduzidos para todos os que tem interesse em lê-los, muitas vezes são publicados como volumes independentes ou nas revistas literárias e são acessíveis muito depois da publicação.

A partir da perspectiva da Teoria de Skopos e como escreve Christiane Nord (2001: 89.), o que é importante não são leitores pretendidos, porque o texto literário é traduzido e onde e quando ele vai ser publicado, mas a função do texto na cultura de partida. A mesma função do texto na cultura de chegada é o que os tradutores tentam atingir. Falamos da equivalência, mas da equivalência entre a função do texto de partida na cultura de partida e texto de chegada na cultura de chegada, não da equivalência entre o texto de partida e texto de chegada.

Por outro lado, há situações em que informações sobre o propósito da tradução, leitores pretendidos e onde o texto literário vai ser publicado são acessíveis e relevantes. Textos ou histórias que falam sobre mitologia podem ser, por exemplo, traduzidos para crianças e os tradutores dessa edição vão usar a língua, palavras e tom apropriado para as crianças, mas este tipo da tradução tem elementos da adaptação.

Textos dramáticos são textos literários específicos e, em relação a eles, o *skopos* tem a importância diferente.

3.4. O *skopos* na tradução de textos dramáticos

Tradução de textos dramáticos é o tipo da tradução literária específica, e o tipo da tradução sobre que existe menos estudos teóricos do que sobre qualquer outro tipo.

Esta especificidade e a ausência dos estudos teóricos são ligadas com o texto próprio – apesar dos diálogos e monólogos, um texto dramático tem a perspectiva de ser encenado, não só ser lido, que automaticamente dá o texto uma dimensão nova – o texto dramático pode ser visto como qualquer outro texto literário, mas também como texto que vai ser interpretado para o público e, através da interpretação, ganhar uma dimensão nova.

Da perspectiva da Teoria de Skopos, isso significa que o texto dramático pode ser traduzido para ser lido ou para ser interpretado, o que influencia as decisões do tradutor.

Claro que alguns textos dramáticos que são inicialmente traduzidos para ser lidos podem, afinal, ser interpretados na cena e que, às vezes, o tradutor não sabe se a tradução é para ser lido ou interpretado, mas agora podemos ignorar essas situações.

Quando o texto dramático é traduzido para ser lido, o tradutor pode tratá-la como qualquer outro texto literário.

Isso significa que o tradutor vai respeitar a língua do texto de partida, buscar palavras mais correspondentes com as palavras do texto de partida, tentar respeitar o ritmo do texto de partida e a língua e o estilo próprio do autor.

Temos também elementos da cultura de partida e expressões idiomáticas que são muito comuns nos textos literários e que o tradutor pode tratar de muitas maneiras diferentes – ele ou ela pode guardar o elemento da cultura de partida e dessa maneira “educar” os leitores sobre a cultura de partida, traduzir o elemento literalmente, introduzir palavras novas na língua de chegada (e talvez os conceitos novos na cultura de chegada), substituir o elemento com o elemento da cultura de chegada, explicar o elemento ou omiti-lo. Quando falamos das expressões idiomáticas, o tradutor pode usar a expressão idiomática com a forma e significado mesmo que seja a situação ideal, mas também a expressão idiomática com a forma diferente e o mesmo significado, o tradutor pode parafrasear, traduzir a expressão literalmente ou omiti-

la. A escolha do procedimento é determinada só pelo texto, especificidades do texto e a abordagem que o tradutor escolheu.

O exemplo do elemento da cultura de partida preservado é:

O vandalismo é que deu cabo daqueles azulejos lindíssimos na murada e que refrescavam de azul a vista das pessoas...

Grozno je što su skinuli one prekrasne azulejose koji kao da su osvježavali sve plavetnilo u pogledu s vidikovca...

O elemento da cultura de partida é preservado na tradução porque, na minha opinião, é bastante conhecido na cultura de chegada, mas também a nota de rodapé é adicionada para oferecer mais informações.

O exemplo da expressão idiomática com a forma diferente e significado mesma é:

*É a vida, porra, não vamos agora ficar aqui feitas catatuas a olhar para o balde.
Sve je to život, nećemo sada do sudnjeg dana gledati u vjedro.*

e

*A propósito, sabias que o Mozart falava mal como ó caralho!
Kad smo već kod toga, jesi li znala da je Mozart psovao kao kočijaš?*

Quando elementos da cultura de partida e expressões idiomáticas são encontradas nos textos dramáticos que são traduzidos para ser encenados, a escolha do tradutor é muito mais influenciada pelo outro factor, do que pelas especificidades do texto. As traduções que são interpretadas devem funcionar no mesmo momento em que o público as ouve em cena e cada referencia da cultura ou expressão idiomática deve ser clara. O publico não tem tempo para pensar, ler novamente ou consultar outros materiais para entender qualquer cena, dialogo ou referencia e por isso a função da cada referencia da cultura ou expressão deve ser obvia, clara e direta. Dos todos procedimentos que tradutor tem a sua disposição para traduzir referencias

da cultura de partida ou expressões idiomáticas da língua de partida, ele ou ela vai escolher o procedimento que vai resultar em referência ou expressão clara e funcional.

O tratamento da língua do texto de chegada também é influenciado pelo facto de que o texto vai ser interpretado – para a escolha entre opções para tradução da certa palavra ou ordem das palavras numa frase, o mais importante para tradutor é que o texto vai ser interpretado e cada frase pronunciada.

Eu tentei traduzir as obras do Abel Neves como peças de teatro que vão ser interpretadas e isso influenciou minhas escolhas.

Na parte do molongó dum personagem Super Bock e Jansen Sem Álcool são mencionadas:

Três latas super-bock, duas jansen sem álcool, tomates, cenouras, limões, queijo de alho com ervas, ovos, pimento, ameixas...

Super Bock e Jansen Sem Álcool são marcas da cerveja portuguesas muito populares e opções na tradução são manter “super-bock” e “jansen sem álcool”, introduzir marcas Croatas ou usar nome comum. Quando usamos “super-bock” e “jansen sem álcool” mantemos o “sabor” da cultura de chegada, mas isso não é possível na tradução da peça de teatro que vai ser interpretada porque estas marcas não são conhecidas na Croácia. Não introduzi marcas Croatas porque, por um lado, não achei esta domesticação necessária e, por outro lado, a domesticação também pode danificar a competência de comunicação da peça porque os espectadores sabem que a obra é Portuguesa e que não pode incluir marcas Croatas. Por isso optei para nomes comuns e a minha tradução é:

Tri limenke piva, dva bezalkoholna piva, rajčice, mrkve, limuni, sir s češnjakom i začinima, jaja, paprika, šljive...

Há muitos exemplos em que minhas escolhas foram influenciadas pelo facto que a tradução vai ser interpretado e pronunciado. Por exemplo:

Fizeste o buraco com que profundidade?

Koliko duboku rupu si iskopala?

e

Repito, uma faca e barbitúricos não me era concebível e já não sei quando me chegou a branca porque disso recordo-me ainda hoje, da faca e dos barbitúricos que não queria, o que queria era a pistola, aquela que a Dores um dia me mostrara bem diante o nariz, mas onde estaria ela?

Ponavljam, nož i barbiturati bili su mi nezamislivi i više ne znam kada sam izgubio pamćenje jer toga se i dan danas sjećam, noža i barbiturata koje nisam htio, htio sam pištolj, onaj pištolj koji mi je Dores jednom pokazala, ali gdje je?

Estas frases e muitas outras têm varias opções para ordem das palavras, mas, na minha opinião, a ordem das palavras na minha tradução é mais apropriada para ser pronunciada.

Essas frases, e muitas outras, têm várias ordens possíveis para as palavras, mas, na minha opinião, a ordem na minha tradução é a mais apropriada para as frases que irão ser proferidas.

4. Conclusão

No trabalho oferecemos um sumário das especificidades da tradução literária em geral e teoria da tradução funcional ou Teoria de Skopos. Também tentámos aplicar alguns aspetos da Teoria de Skopos no exemplo pratico da tradução de textos dramáticos.

A perspetiva da Teoria de Skopos, texto dramático pode ser traduzido para ser lido ou encenado, e isto determina a abordagem do tradutor na tradução e varias decisões que o tradutor deve tomar a respeito das palavras, frases ou situações problemáticas na tradução. Texto dramático que é traduzido para ser lido, é traduzido como qualquer outro texto literário, mas quando é traduzido para ser encenado, decisões do tradutor são determinadas pelo facto de que todas as frases vão ser pronunciadas e que todas as referencias a cultura de chegada e expressões idiomática características da língua de chegada devem ser claras para o publico.

Tradução de textos dramáticos é o tipo da tradução literária especifica, e o tipo da tradução sobre que existe menos estudos teoréticos do que sobre qualquer outro tipo. A especificidade e a ausência dos estudos teoréticos derivam do texto próprio. Um texto dramático tem a perspetiva de ser encenado, não só ser lido, que automaticamente dá o texto uma dimensão nova e determina a abordagem do tradutor na tradução. Esta variedade de abordagens é o que agrava estudos teoréticos.

5. Bibliografija

1. Blažina, Dalibor. *Književna smotra. Tema: Prevođenje drame i kazališta.* god. XXXV, br. 128-129, 2003.
2. Eco, Umberto. *Otprilike isto. Iskustva prevođenja.* Zagreb: Algoritam, 2006.
3. Munday, Jeremy. *Introducing Translation Studies: Theories and applications.* London – New York: Routledge, 2003.
4. Neves, Abel. *Além as Estrelas são a nossa Casa.* Lisboa: Cotovia, 1999.
5. Nord, Christiane. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained.* Manchester and Northampton: St. Jerome Publishing, 2001.
6. Pavlović, Nataša. “Metafore s kojima živimo: prevođenje.” *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike.* Ed. Jagoda Granić. Zagreb – Split: HDPL, 2005. 579-590.
7. Pavlović, Nataša. *Uvod u teoriju prevođenja.* Zagreb: Leykam international d.o.o., 2015.